
MÁS SZÓVAL

A rovat azokat igyekszik bemutatni, akiknek erre, szakterületükön belül, nem lenne szükségük: gondolkodásukat, alkotásaikat a szakma határainkon túl is ismeri. Mi azonban a be nem avatottakhoz szeretnénk közelíteni őket.

Ezért kérünk fel vajdasági – vagy vajdasági származású – tudósokat, művészeket, szakembereket, hogy próbálják meg más szóval elmondani, mi az, ami leköti őket, vagy írjanak kutatási területük, hivatásuk értelméről, sorsáról.

Folyóiratunk nyelvi közegét és feladatait szem előtt tartva azokhoz fordultunk, akik tevékenységükben a magyar nyelvet (is) használják – vagy erre keresnek alkalmat.

E számunkban dr. HORVÁTH Józsefet mutatjuk be.

*

ÉLETUTAM

1930. november 27-én születtem Ürményházában többgyerekes földműves-családban. Öten vagyunk testvérek, három lány és két fiú. Gyermeckori emlékeim a családi környezethez fűződnek, valamint az óvodához és az általános iskolához, mivel az első négy osztályt szülőfalumban végeztem el az összevissza firkált, faricskált fapadokban. Nem szerettem sem óvodába, sem iskolába járni, szinte vártam, hogy ez utóbbi mikor fog már leégni. Édesapám és édesanyám vallásosak voltak, így testvéreimmel vallásos nevelésben részesültünk. Ez magában foglalta a katolikus ünnepek megünneplését, a húsvétot a vele járó locsolkodással, a meghitt karácsonyt, a kántálással, az éjféli misével, valamint a pásztorok miséjével. Még ma is érzem azt a tömjénfüsttel keveredő fenyőillatot, amely akkor a templomban terjengett. Külön élmény volt számomra a házszentelés, amelyet vízkeresztkor kezdtünk a faluban és amely három napig tartott. Hat évig voltam ministráns és azt hiszem az éneklés szépségeit akkor kezdtem tanulni.

A gimnázium első és második osztályának anyagából magántanulóként készültem Ürményházán. Versccen majd Becskereken vizsgáztam az 1941-ben megnyílt magyar gimnáziumban. Még ma is emlékszem dr. Géczy Tibor tisztelendő úrra, aki a latin nyelvvizsgán feltette a kérdést, hogy melyik olvasmányt tudom a legjobban. „Tudom az egész könyvet” – feleltem. No, akkor fordítsd le a következő mondatot: „Romulus primum Palatium munit.” Meg is kaptam érte az akkoriban nagyon ritkán osztogatott egyest. Latinból az ürményházi plébános készített fel, más tantárgyakból pedig az akkori tanítónő.

Mivel 1943-ban elég jó termés ígérkezett, édesapám beíratott Becskereken a magyar nyelvű gimnázium harmadik osztályába. Nagy változást jelentett ez számomra. Privát kvártélyban laktam, jó félórai járásra a gimnáziumtól. Az osztályfőnököm, Néveli Ilona tanította a történelmet és a latint. Mindkettőt teljes szívvel szívtam magamba.

A háború miatt az iskolában a tanítás csak 1945 tavaszán kezdődött és ekkor iratkoztam be a gimnázium negyedik osztályába. Ez a tanév elég rövid ideig tartott, e rövid idő alatt is hol ide, hol oda költözködött osztályunk. 1945 szeptemberében a gimnáziumunk a Messinger nevezetű iskola épületébe költözött, és a Magyar Tannyelvű Vegyes Főgimnázium nevet viselte. Két párhuzamos osztályunk volt, az „a”, ahová lányok és fiúk vegyesen, és a „b”, ahová csak fiúk jártak. Én az utóbbiba jártam. Osztályunk igen híres volt, mert a tanulás mellett a sport majdnem minden ágában kimagasló eredményeket ért el. Abban az időben a sokoldalúság volt a jelszó, ebben is elsők voltunk, 24 féle mesterséghez értettünk. Tanáraim közül mély tiszteletet és szeretetet éreztem elsősorban osztályfőnököm, Ambrozy Károly, továbbá Fischer András, Győrffy Béla, Heklay István, Telkes Imre, Józó János és Appler Tivadar iránt. Ebben a gimnáziumban érettségiztem 1949-ben, még három falumbeli diáktársammal együtt.

Érettségi után, mivel a belgrádi egyetemre nem tudtam bejutni (akkor még nem volt felvételi), barátommal, Kása Istvánnal a Tanárképző Főiskolára iratkoztam Újvidéken, vegytan és fizika szakra. A tanulás mellett mindenhova eljutottunk és sokat dolgoztunk, de azért két év alatt mégis elvégeztük a főiskolát.

1951 szeptemberében sikeres felvételi vizsga után a belgrádi Gyógyszerészeti Egyetemre iratkoztam. Vonzalmat éreztem azon tantárgyak iránt, amelyekben a szerves kémia képviselve volt. Meg kell említenem, hogy másodévesként preparatív szerves kémiából a gyakorlataimmal különösen jó eredményeket értem el, és kitűnő szóbeli vizsgát tettem. Ennek eredményeként felvettek demonstrátornak (bemutatónak) szerves kémiából, és én megelégedéssel segítettem a fiatalabb egyetemistáknak. Ez egy pozitív anyagi fordulatot is jelentett számomra, mert a pénzjutalom a heti 10 óra bemutató-gyakorlatért nem volt megvetendő összeg. Mindamelllett szerényen éltem. Az egyik jó barátommal (Sz. Szilárdal) laktam együtt egy 2x2 méteres szobában, fekvőhelyünként egy emeletes ágy szolgált. Egyik évet a másik

után sikeresen végeztem el, úgyhogy időben, 1956 júliusában megszereztem az oklevelet.

Visszatekintve, nehéz sorsú gimnáziumi diák és egyetemista voltam. Június végén a vizsgák után mindig hazautaztam Ürményházára és már másnap kora reggel várt az ősi foglalkozás, a földművelés. Kapáltam, arattam, ugaroltam, csépeltem; dolgoztam úgy augusztus elsejéig, és utána újra kezdtem a tanulást. Azokban az években Ürményházából, abból a kis faluból, 14–16-an voltunk egyetemisták. Sorsunk nyáron át egyforma volt.

Az egyetem után egy évig katona voltam. Négy hónapot a tiszti egészségügyi iskolában, a hátralévő időt pedig a belgrádi Katonai Akadémia kórházában a laboratóriumban töltöttem.

A szerves kémia professzora már egyetemi éveim alatt többször említette, hogy amint végzök, maradjak az egyetemen. Majd a Mikrobiológiai Intézet professzora, aki egyben immunológus is volt, keresett egy gyógyszerészt – vegyészt, aki az immunológia kémiai részével foglalkozna. Mivel a szerves kémián éppen nem volt szabad hely, tanárom ajánlatára felkerestem a Mikrobiológiai Intézet igazgatóját és beszélgetésünknél az lett az eredménye, hogy felszerelésem után benyújtottam pályázatomat és fel is vettek tanársegédnek 1957 novemberében. Hallgattam ugyan mikrobiológiát és vizsgáztam is belőle, mégis 2–3 év kellett, amíg jobban megbarátkoztam a mikrobákkal és amíg belejöttem a gyakorlatok vezetésébe. A laboratóriumban kizárólag immunológiával foglalkoztunk, én pedig különösen a vegyészeti részét szorgalmaztam. Elég hamar jó eredményeket értünk el, kutattuk pl. az immunizált csirkék lépjéből kiválasztott ribonukleoprotein képességét ellenanyag átvitelében, nem immunizált csirkékben. A laboratóriumi felszerelésünk igen szerény volt, így a ribonukleoprotein és később a nukleinsavak izolálását, az akkoriban jól felszerelt Boris Kidrič Intézet (Vinča) egyik laboratóriumában végeztem. Eredményeink színvonalasak voltak, s kettőt közülük a nemzetközi tudományos folyóirat, a Nature is megjelentetett.

Mivel az Intézet igazgatója Janković professzor elégedett volt a képességcimmel és munkámmal, tanácsára megpályáztam egy ösztöndíjat az USA-ban, a Bostoni Harvard Orvostudományi Egyetem Bakteriológiai és Immunológiai Intézetének, Immunokémiai laboratóriumában. A válasz hamarosan meg is jött, az ösztöndíj egy évre szólt. A Gyógyszerészeti Egyetem beleegyezésével 1962 novemberében útnak is indultam.

Az immunokémiai laboratórium vezetője (dr. Leskowitz) vegyész volt és ezért jól megértettük egymást. A poliszacharidok keresztreakciójával, majd a haptének sajátosságával foglalkoztam, és doktori disszertációm nyolcvan százalékát ott készítettem el.

Az amerikai életforma, legalábbis abban az időben, eléggé különbözött az itthonitól. Számos ismeretséget kötöttem szakmabeliekkel és európai kívándorlókkal. Mindannyiuk esetében arra lettem figyelmes, hogy már lezármaszottaik első generációja is gyengén, vagy schogyan sem beszélte az anyanyelvét. Gondoltam is többször magamban, ha ittrekedek, az én gyerekeim se lesznek kivételek. Az egy év leteltével dr. Leskowitz és amerikai

munkatársaim is ajánlatot tettek, hogy maradjak tovább, de én 1964 elején mégis visszatértem Belgrádba. Számos okom volt rá. Az egyetemről kapott egy év bőven lejárt, a tanszéken is megígérték, hogy visszajövök, de mindennél fontosabb az volt, hogy itthon Ildikó várt rám. Hazajövetelem után rövid időn belül feleségül is vettem.

A tudományos munkámat folytattam, és 1965 decemberében a belgrádi Gyógyszerészeti Egyetemen megvédtem doktori értekezéscíműt, A Mycobacterium phlei különböző frakciói mint adjuvánsok címmel.

Tovább dolgoztam a ribonukleoprotein izolálásán különféle állatok agyvelőjéből. A cél az volt, hogy a kapott antigénnel immunizáljunk nyulakat vagy csirkéket, és ezáltal az immunizált állatok szervezetében ellenanyagok, ellentestek termelődjenek. Az ellenanyagok a szérum gamma-globulin frakciójában voltak fellelhetők és kiválaszthatók. Egyik kísérletünk a következő: macskákat tanítottunk be bizonyos mozdulatokra, hang és elektromos hatás segítségével. A jól betanított macskák agykamrájába anti-ribonukleoprotein ellenanyagot fecskendeztünk. Az eredmény a legtöbb macskánál, a teljes feledékenység a betanított mozdulatokat illetően. Tehát, az ellenanyag, amely specifikus az agyvelő fehérjéire, képes a betanított mozdulatok (a memória) törlésére. E munkánk 1968-ban jelent meg a Nature c. folyóiratban és abban az évben az egyik legjobb munkaként ismerték el.

Kitartó kutatásaim eredményeként szaporodtak a tudományos munkáim, úgyhogy 1970-ben tudományos munkatársá, majd 1975-ben docensé választottak a Gyógyszerészeti Egyetemen. Közben feleségemmel 1973-ig albérletben laktunk. Talán sok minden könnyebben ment volna, ha politikával is foglalkozom, de így, mint pártunkívüli, csak a munkámban bízhattam.

Időközben nagy öröm érte családjunkat. 1971-ben megszületett kislányunk, Csilla. Mivel albérleti lakásunk ekkor már szűkösnek bizonyult, feleségem Csillával hazaköltözött Debelyacsára a szüleikhez. Ez egy részleges megoldás volt, mert feleségem már akkor tanárként dolgozott a kovačicai gimnáziumban és a debelyacsi 10 osztályos iskolában is. Én pedig ezután ingázni kezdtem a Belgrád–Debelyacsá vonalon. Második kislányunk, Melinda jövelele 1977-ben végtelenül megörvendeztetett bennünket. Életünk még dinamikusabbá vált, de ennek eredményeképpen gyermeink Debelyacsán magyar iskolában tanulhattak.

Kísérleti eredményeink alapján eljutottam az immunológiai és immunokémiai európai és világkongresszusokra (Brighton, Koppenhága, Párizs, Isztambul, Budapest, Róma, Firenze stb.). Tanulmányutaim is voltak bőven (Stockholm, Rehovot, Moszkva, Canterbury stb.).

1978-ban megválasztottak magántanárnak, majd 1986-ban egyetemi tanárnak a Mikrobiológiai és Immunológiai Tanszéken. Megjelent tudományos munkáim száma ekkorra 78-ra növekedett. Hamarosan egy teljesen új tantárgyat vezettek be a Gyógyszerészeti Egyetemen, az immunokémiát. Mivel én ezzel foglalkoztam, kineveztek egyetemi tanárnak immunokémiából. Közben a munkáim száma 105-re gyarapodott.

